

Digitale soevereiniteit bij de Rijksoverheid, 13 februari 2025

Paul Timmers, Prof KU Leuven, Research Associate University of Oxford, partner WeltWert®

1. Waar hebben we het over

Stelling: strategische autonomie is legitiem, meetbaar en stuurbaar.

Soevereiniteit betekent zeggenschap hebben over onze toekomst als Nederland en als Europa. Het middel om soevereiniteit te borgen is strategische autonomie: capabel zijn in termen van kennis en kunde, middelen hebben zoals fabrieken en financiën, en de controle hierover bezitten, kortom drie meetbare C's - capabel, capaciteit en controle - in dienst van soevereiniteit. Digitale soevereiniteit is strategische autonomie in het digitale domein.

Strategische autonomie is geen protectionisme. Het gaat juist vaak over samenwerking met partnerlanden. Dat gaat zeker samen met steun aan eigen opkomende industrie. Dani Rodrik een bekende internationale econoom, noemt dit 'doing economic nationalism the right way'.

2. Hoe staat onze digitale strategische autonomie er voor?

Stelling: de stand van digitale strategische autonomie is penibel, actie is urgent, de overheid moet verantwoordelijkheid nemen.

We consumeren 20% van chips in de wereld en produceren minder dan 10%. Van AI taalmodellen komt 70% uit de VS en China komt razendsnel op. 80% van onze digitale technologie komt van buiten Europa. Wellicht goed voor onze productiviteit en cyberweerbaarheid op de korte termijn? Het risico is echter erosie van autonomie, economische en nationale veiligheid, kennis, en banen. De economische en banen-transformatie van Europa wordt gestuurd in de VS en China en niet hier. Dat ondermijnt het vertrouwen van de burger, geloofwaardigheid in het buitenland, en de eigen politieke verantwoordelijkheid.

We zijn ons nog steeds niet voldoende bewust van deze risico's. Volgens de Rekenkamer is bij twee derde van de belangrijkste public clouddiensten van het Rijk geen risicoafweging gemaakt, terwijl die cloud wel voor meer dan 50% gekocht wordt van de drie grote Amerikaanse cloudproviders (Amazon, Microsoft, Google).

Afnemende autonomie manifesteert zich in de niet aflatende infiltratie and diefstal van kennis door China en in het weglekken van banen, kennis, ondernemerskracht. We verliezen 16% van onze AI PhDs aan de VS. Miljarden aan spaargelden vloeien van de EU naar de VS en niet in EU investering. We hebben zorgen over onze gevoelige informatie en continuïteit gegeven het huidige machtsdenken in Washington en Beijing. Continuïteit, veiligheid en

democratie worden economisch ruilmiddel. VP Vance dreigt steun aan NAVO op te zeggen als we Amerikaanse bedrijven lastig blijven vallen met onze wetgeving zoals DMA en DSA.

3. Welke actie is nu nodig?

Stelling: bij belangrijk beleid en projecten hoort een strategische autonomie toets.

De geesten lijken rijp in de EU en Nederland om digitale strategische autonomie hoogst serieus te nemen. Het gaat immers over soevereiniteit, het landsbelang. Dan is het toch niet teveel om daar eens goed over na te denken bij nieuw beleid en kritieke projecten? Het SIDN onderzoek naar Amazon cloud voor .nl is instructief. De EU heeft technologische soevereiniteit en economische veiligheid zeer hoog. Elk EU voorstel krijgt een impact assessment, maar strategische autonomie wordt daarin nog niet getoetst. Nederland kan het voortouw nemen en een strategische autonomie toets voorstellen.

Stelling: strategische autonomie betekent geïntegreerd beleid met praktische richtlijnen.

Beleid voor strategisch autonomie is vaak onvoldoende samenhangend terwijl coherentie van meerdere beleidsinstrumenten nodig is. Investeren in eigen kennis en kunde moet samengaan met Europe-First inkoopbeleid, met ‘comply-or-explain’, pas toe of leg uit. Als we elders moeten kopen, zorg dan dat de eigen industrie ervan leert en innoveert. Zo doet China dat.

Een algemene klacht is dat intenties van de wet nogal eens moeilijk en omslachtig zijn voor de werkvloer. Beleid voor strategische autonomie combineert marktwetgeving, concurrentie-, consumenten-, en industriebeleid met praktische werkbaarheid.

Stelling: Nederland kan Europees leiderschap ambiëren. De overheid heeft een taak vanuit haar missie, als klant, als voorwaarden-schepper, en als innovatie-voorvechter

We hebben heel veel sterktes in Europa. Op deelterreinen valt er te leren van Estland, Finland, België en Frankrijk. Terwijl experts aangeven dat we een lange adem moeten hebben, is er ook geen tijd te verliezen. Juist vandaag wordt een EuroStack studie gepubliceerd die in detail afhankelijkheden analyseert en een integrale aanpak voorstelt om met urgentie en langdurig digitale strategische autonomie te verbeteren.

Nederland kan ons nu op voorsprong zetten, vooral waar het al sterk is. Bijvoorbeeld, in quantum technologie. Doe het dan wel slim: investeer, koop als overheid quantum innovatie, stuur op samenwerking in Europa, en elimineer interne markt barrières vóór ze een probleem worden. Cybersecurity, chips, en soevereine cloud zijn andere voorbeelden.

Daarmee wordt Nederland van volger voortrekker en vertalen we urgentie in actie.